

01693

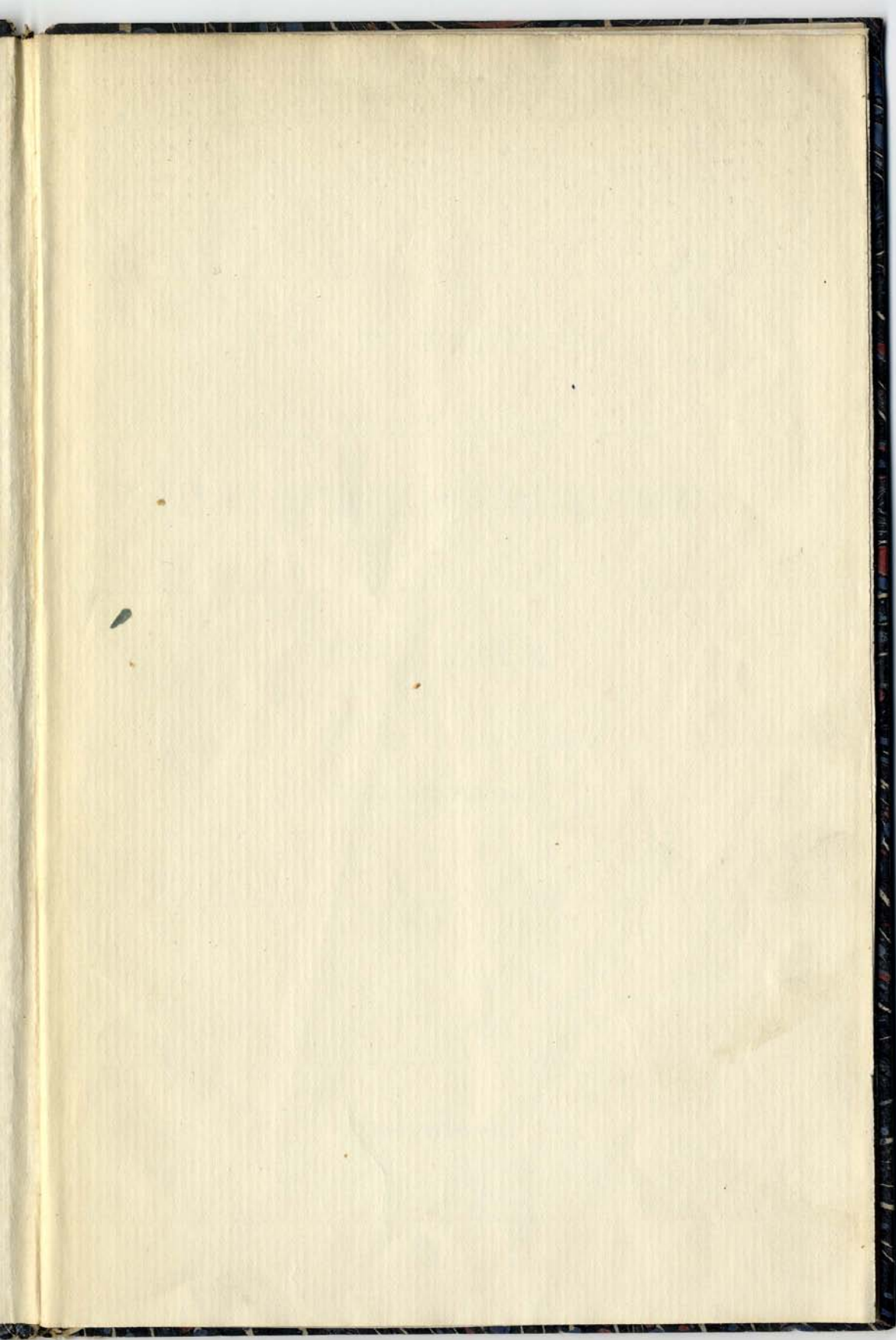
C (Ref., snötr.)

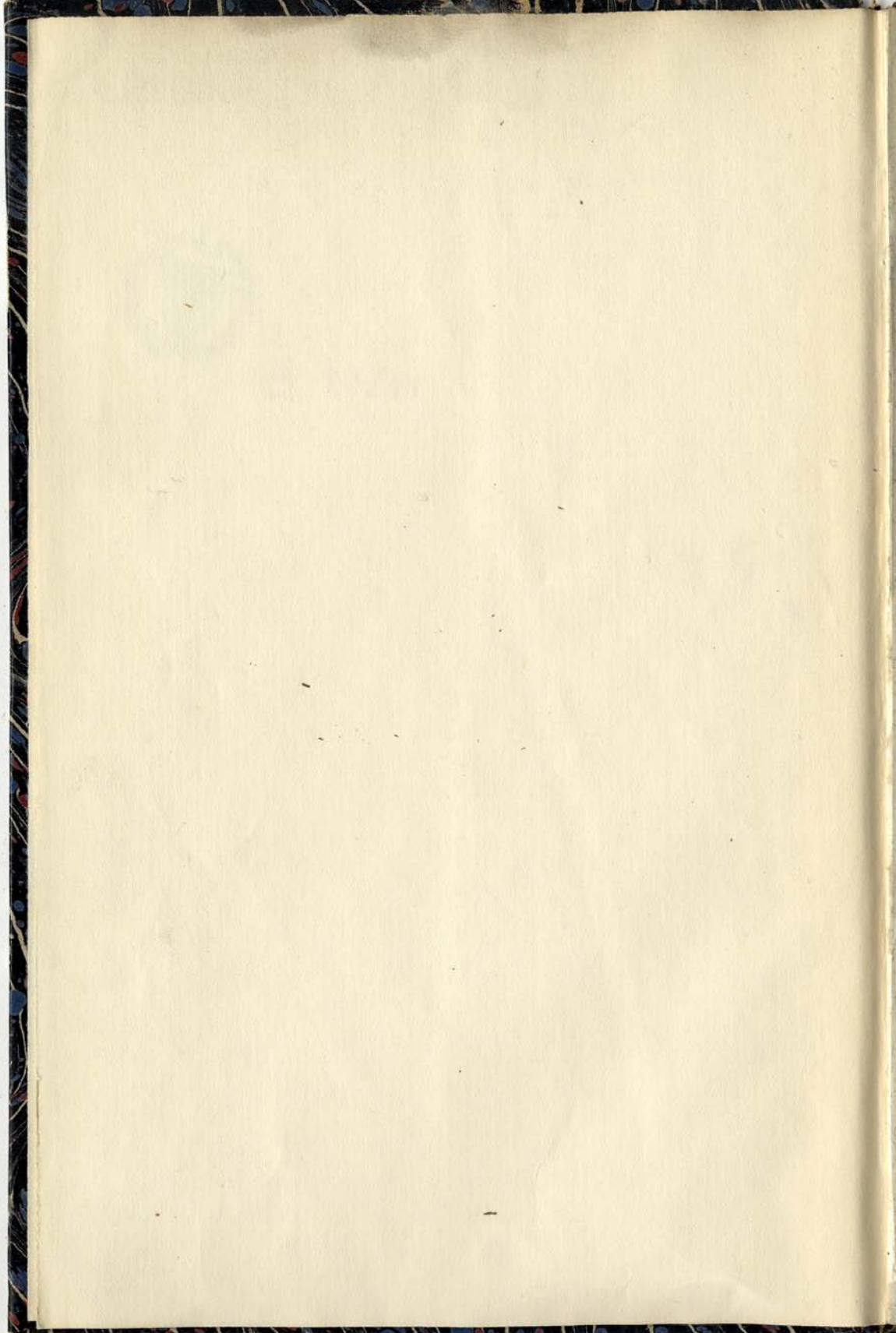
Ex A
Leibniz

B 43/44

2 IV.

L

NÅGRA UNDERRÄTTELSE

OM

FINSKA NATIONELLA FÖRSAMLINGEN

I

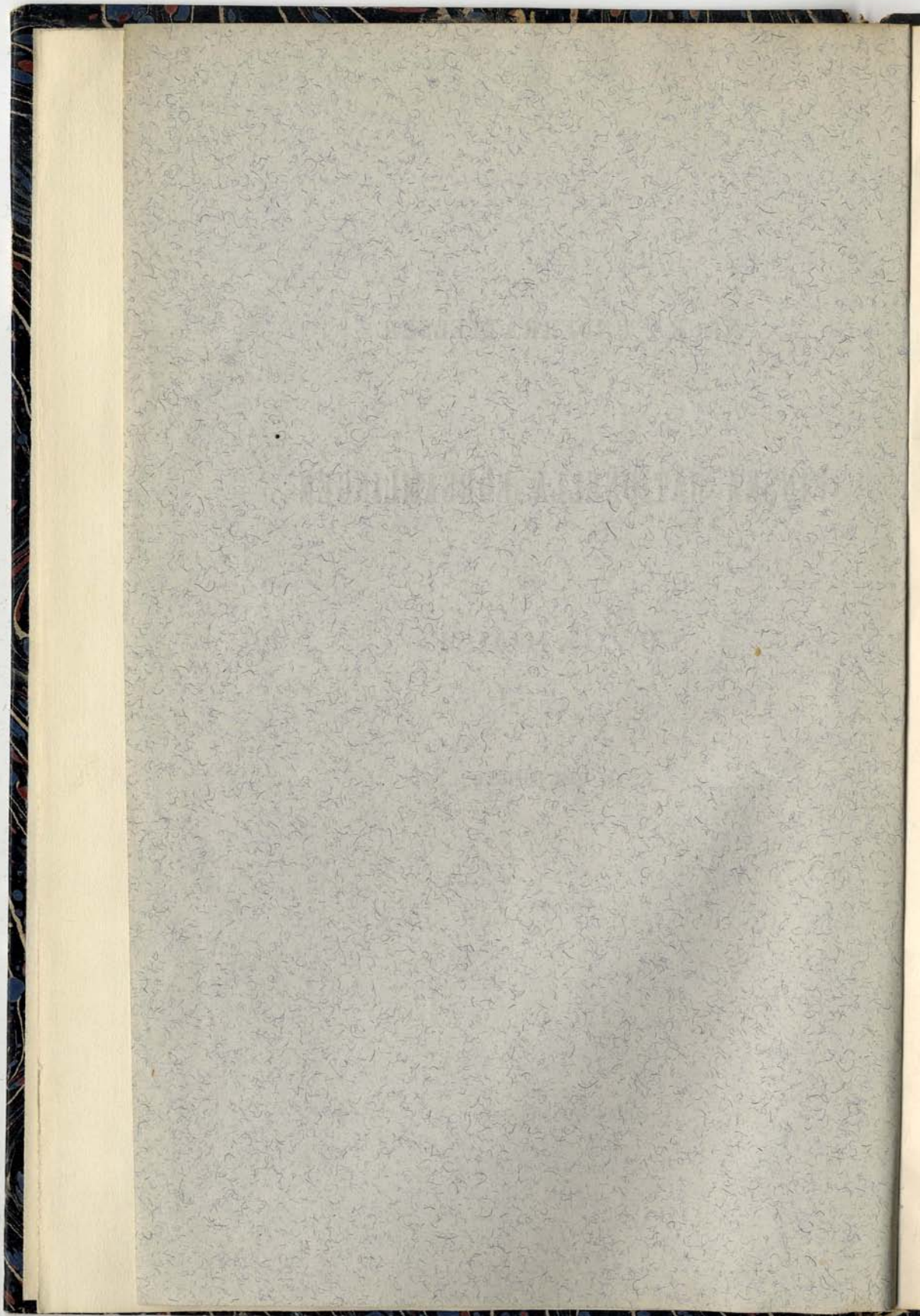
STOCKHOLM

AF

K. G. LEINBERG.

HELSINGFORS 1903.

L

NÅGRA UNDERRÄTTELSE

OM

FINSKA NATIONELLA FÖRSAMLINGEN

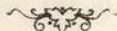
I

STOCKHOLM

AF

K. G. LEINBERG.

[Särtryck från Svenska Litteratursällskapets i Finland Förhandlingar
och Uppsatser, 16.]

HELSINGFORS 1903.

MAAUA UNDERÄTTES

FINSKA NATIONELLA FÖRSÄMLINGEN

STOCKHOLM

W. O. WILHELMSSON

HELSINGFORS,

TIDNINGS- & TRYCKERI-AKTIEBOLAGETS TRYCKERI

1903.

Några underrättelser om finska nationella församlingen i Stockholm.

Någon tillstymmelse till en finsk församling i Sverge under katolska tiden är veterligen icke bekant. Det latinska kyrkospråket utjämnade inom den västerländska kyrkan åtskillnaden mellan kristna af olika nationaliteter. Först sedan reformationen upplätit dörren för modersmålets införande vid gudstjänsten, kunde behof uppstå för individer, tillhörande en särskild nation, att sluta sig tillsammans för gudstjänsts firande på eget tungomål.

Jämförelsevis tidigt blef i Stockholm särskild gudstjänst anordnad för medlemmar af finska nationen. Icke långt efter det reformationen blifvit införd i Finland och flera år, innan Michael Agricola begynt sin verksamhet för kyrkliga skrifers utgifvande på finska, uppläts år 1533 åt i Stockholm vistande finnar för gudstjänsts firande därvarande Svartbrödrakloster, hvarifrån dominikanermunkarne då skulle utdrifvas. Härom innehåller nämligen Stockholms Tänkebok för sagda år: „att onsdagen efter Birgitta ¹⁾ beslöts att golfvet i Svartmunka skulle jämnas; och en finsk predicaner [= predikant] hållas, som där i klostret; predika skulle och hafva sin väning därstädes; och det sällskap där inne var skulle drifvas ut“ ²⁾.

¹⁾ Birgitta Vidua, 7 oktober, Natalis, translatio maj 28.

²⁾ Ofvanstående citat är hämtadt från det af kanslirådet *Johan Elers* 1800—1801 utgifna förträffliga topografiska arbetet „Stockholm“, I delen sid. 141. Den här åberopade Stockholms Tänkebok af 1533 har emellertid icke kunnat af referenten återfinnas hvarken i Stockholms rådstuguarkiv, ej heller i kungliga biblioteket i Stockholm och

Endast 14 år fick denna lokal tjäna till kyrka för våra landsmän i Stockholm, ty 1547 blef Svartbrödraklostret nedrivvet, hvarefter den finska församlingen i nära 180 år var hänvisad än till en, än till en annan af de i staden eller på malmarna befintliga kyrkor, intill dess omsider en egen lokal, den nuvarande, år 1725 af församlingen inlöstes.

Under denna långvariga flyttningstid tjänade såsom finsk kyrka:

a) Ett kapell på Södermalm i Catharinaetrakten, begagnadt 1548.

b) Stockholms bykyrka, d. ä. nuvarande Storkyrkan, där finnarne år 1550 hållit sin gudstjänst.

c) S:t Gertruds kapell, på den plats, där tyska kyrkan nu är uppförd, efter 1561. Till dess utvidgande och förbättrande vidtogos af konung Johan III flera anstalter åren 1571, 1572 och 1584 (se Tengström, *Handl:r till upplysning i Finlands kyrkohistoria V*, sidd. 40—47). Senare tillätos dock tyska församlingens ledamöter att turvis med finnarne här fira sin gudstjänst, emedan den för tyskarnes gudstjänst år 1570 upplättna lokalen i Gråmunkeklostret på Riddarholmen (Tengström, a. a. sidd. 38—39) befunnits alltför trång.

d) Gråmunkeholms eller Riddarholmskyrkan från år 1607, då konung Carl IX den 14 januari öfverlät S:t Gertruds kapell uteslutande till tyska församlingens kyrkobruk och anvisade finnarne att tills vidare hålla sin gudstjänst i kyrkan å Gråmunkeholmen, jämte det han med-

icke heller i Svenska riksarkivet, å hvilka ställen Stockholms stads Tänkeböcker, d. v. s. rådstufvurättens protokoll från äldre tid, förvaras. Ifrågavarande Tänkebok finnes icke heller bland det värderika fynd af gamla Tänkeböcker, som nyligen gjorts af e. o. ananuensen i Svenska riksarkivet d:r S. Clason i Stockholms rådhus och hvilket fynd närmare beskrifvits i *Historisk Tidskrift* 1902. En bekräftelse på ofvanförda citat lämnar emellertid ett i behåll varande i Stockholms rådstuguarkiv befintligt „Register på Stockholms Tänkeböcker 1533—1538“, hvarest under littera S. är antecknad: Svartmunke Clösters reparation och des Finske predikare angående 18:26.

delade dem ett nådigt löfte att till deras behof framdeles upplåta S:t Jacobs då påtänkta kyrkobyggnad å Norrmalm (Tengström, a. a. sidd. 47—49). Detta löfte blef dock aldrig infriadt, och ej heller gick i fullbordan drottning Christinas genom resolution af den 26 januari 1650 gifna försäkran, att en ny kyrka skulle för finska församlingen på ett lägligt ställe uppföras, för hvilket ändamål ock af kungliga regeringen den 23 september 1665 blef å Helgeandsholmen skänkt en lämplig plats, hvarest i tiden Helgeandskapellet hade stått.

Något tidigare måste dock redan denna plats för kyrkans uppförande ha varit bestämd, ty den 17 mars 1665 utfärdades med afseende härfpå af kungl. maj:t trenne skrivelser: ett bref till hofrätten i Åbo om alla sakörens anslående till den finska kyrkobyggnaden, ett annat till generalguvernören i Finland Herman Fleming om alla konfiskationers vid stora och små tullarna i Finland användande för samma ändamål samt slutligen ett öppet bref för finska församlingen i Stockholm att för ännämnda behof kolligera medel i alla församlingar i Finland medelst hofgång i kyrkorna och stambok utanför dessa. Ett år senare, den 23 mars 1666, utfärdades till konsistorium i Stockholm ett nytt kungligt bref, hvori anbefalldes för samma syfte en kollekts upptagande i samtliga kyrkor såväl i staden som i dess förstäder, och den 3 december sistnämnda år beviljade kungl. maj:t åt finska församlingen till kyrkobyggnadshjälp hyran af de stenhus, som voro belägna på den för kyrkobyggnaden bestämda tomten å Helgeandsholmen. Den 23 oktober 1667 aflät kungl. maj:t till generalguvernören i Finland befallning om de förut infortrade, men dittills uteblifna medlens och kollekternas snara insändande, och i nådigt bref af den 28 juni 1670 gaf kungl. maj:t yttermera åt finska församlingen i Stockholm konfirmation på förut till dess kyrkobyggnad anslagna sakören och konfiskationer från Finland (se om allt detta Leinberg, Handlingar rörande finska kyrkan och prästerskapet, IV:de Samlingen).

Oaktadt alla dessa tillgöranden från regeringens sida och efter det församlingen redan hunnit nedläggas mycket arbete och kostnad för den finska kyrkans uppförande å Helgeandsholmen, blef platsen likväl sedermera af konung Carl XI återtagen och bestämd att användas för kungliga stallets behof. Genom konungens bref till öfverståhållaren friherre Claes Rålamb, dat. den 20 mars 1674,¹⁾ erhöll finska församlingen en ny försäkran att icke allenast blifva betald för all använd kostnad, utan ock att strax därpå erhålla en annan bekvämlig plats för kyrkans uppförande. Det angifna ersättningsbeloppet betalades emellertid, betydligt reduceradt, först efter årtionden och den utlovade platsen för kyrkan blef alls icke utsedd. Under hela denna tid begagnades därför Riddarholmskyrkan fortfarande såsom finska församlingens gudstjänstlokal, jämte det den för enahanda ändamål fick betjäna Riddarholmsförsamlingen. Detta förhållande fortfor till 1719.

e) Sistnämnda år blef Riddarholmskyrkan anvisad äfven åt kungl. hofförsamlingen, som dittills hållit sin gudstjänst i Riddarhuset, och då måste finska församlingen flytta därifrån samt fick sig anvisadt att därefter begagna S:t Catharinae kyrka på Södermalm, hvilket bruk dock kunde fortgå endast 4 år, enär en olycklig brand öfvergick Catharinae kyrka år 1723.

f) Genom nämnda brand ånyo husvill nödgades finska församlingen nu taga sin tillflykt till Skeppsholmens lilla och trånga kyrka. — De många omflyttningarna och den senast erhållna lokalens litenhet och aflägsna belägenhet, i förening med nödvändigheten att här begynna högmässogudstjänsten redan så tidigt som kl. 5 om morgonen, hade dock befunnits utgöra alltför stora olägenheter för att församlingen allt vidare skulle förmå uthärda med ett sådant provisoriskt kyrkoskick, hvarför den ock nu energiskt beslöt att anskaffa sig en egen lokal för firandet af sin gudstjänst.

¹⁾ Se Tengström, Handlingar till Finlands Kyrkohistoria V:te häftet, sid. 50.

Efter två års förlopp kunde finska församlingen äfven disponera öfver en sådan lokal.

g) I närheten af kungl. slottet, midtemot den nuvarande södra fasaden af detsamma, fanns i äldre tid ett s. k. Bollhus, ¹⁾ uppfördt 1627 och uppkalladt efter bollspel (jeu de paume), som där anordnades till hofdamers och hofkavaljerers förlustelser, hvarförutom det tjänade till öfningsrum för de kungliga pagerna. Bollhusmästaren Zippel hade den 20 januari 1648 fått af drottning Christina i förläning denna kronan tillhöriga lägenhet, men nödgades sedan för skuld afstå densamma åt hofrådet och öfverdirektören Beyers arfvingar. Från bemälde arfvingar öfvergick sedan samma bollhus genom köp till finska församlingen, hvilken den 11 maj 1725 erhöi konung *Friedrichs* bifall att inreda huset till kyrkolokal. Genom denna kungliga resolution bekom ock församlingen samma rättighet, som Beyerska arfvingarne förut egt, men med villkor, att huset skulle mot köpeskillingens erläggande framdeles vara lösen underkastadt, ifall grunden, som var kronans, skulle komma att för statens räkning behöfvas, äfvensom att ingen kyrkogård där finge anläggas. Det föregående af dessa villkor blef dock snart därefter i följd af riksens ständers yttrande efterskänkt, och finska församlingen erhöi af kungl. majestätet den 14 februari 1727 till platsen full besittningsrätt. Redan mot slutet af 1725, 4:de söndagen i advent, den 19 december, hade det nya finska templet, hvilket erhöi namn af *Friderici kyrka*, blifvit högtidligen invigdt af kungl. öfverhofpredikanten och pastor i Storkyrkoförsamlingen Nicolaus Barchius.

Inköpet af bollhuset jämte de nödvändigaste reparationer erfordrade en omkostnad af 27,000 daler k:mt, hvarigenom församlingen, hvars kyrkokassa vid köpets afslutande utgjorde endast 3,000 daler samma mynt, ådrog sig en betydande skuld. Till dennas gäldande beviljade kungl. maj:t en allmän kollekt öfver riket och en stambok

¹⁾ Uppgifterna äro olika, om detta hus benämndes: *stora* eller *lilla* bollhuset.

att användas af församlingens ledamöter och af handlande från Finland. Men relativt ringa blef det belopp, som sålunda hopbragtes. En bättre utväg till skuldens afbetalning utfanns senare, då kyrkorådet och församlingen vid 1734 års riksdag anhöllo om någon vedergällning af kronan eller af tyska församlingen för det finnarne åt denna afstått den kyrka, de förut disponerat. På riksens ständers underdåniga tillstyrkan blefvo då också åt finska församlingen beviljade 60,000 daler k:mt på sådant sätt, att beloppet skulle i staten uppföras och till finska kyrkan utbetalas med 6,000 daler årligen, enligt kungl. bref till Statskommissionen af den 3 januari 1735. Jämlikt kungl. resolutionen af den 16 september 1732 på Borgå stifts prästerskaps besvär hade redan tidigare i samma syfte framställda petitioner icke ledt till resultat. (Se Leinberg, Handlr rörande finska kyrkan och prästerskapet VI, sid. 254).

Genom nådig resolution af den 11 augusti 1736 förklarade kgl. maj:t, att den finska kyrkan i Stockholm eller *Friderici kyrka* skulle därefter få bära namn af och vara en „*Nationel kyrka för Dess trogne Undersätare i Storfurstendömet Finland*“.

Såsom en särskild heder mot den finska nationen synes prästerskapet i Finland ha uppfattat detta nådebevis, ty vid 1738 års riksdag hemställde prästerskapet från Borgå stift i underdånighet till kungl. maj:t, att en årlig kollekt öfver hela Storfurstendömet Finland måtte till behaglig tid beviljas, „på det hela den finska nationens kyrka måtte någorlunda bibehållen varda vid den henne allernådigst tillagde hedern och således hela nationen ega tillfälle att till dess gemensamma heder och nytta bidra“ (Leinberg, a. a. VI: sid. 343). Tvenne sedermera gifna lika lydande kungl. resolutioner, den ena af den 7 april 1741 på prästerskapets i Åbo stift besvär, den andra af den 14 juli 1741 på prästerskapets i Borgå stift besvär, hvardera innehållande tillåtelse, „att en årlig kollekt öfver hela Storfurstendömet Finland må i fyra år insamlas till finska kyrkans i Stockholm underhåll“ (Leinberg, a. a.

VI: sid. 351 och 380), utvisa, att vid förenämnda riksdag en lika anhållan ingifvits jämväl af Åbo stifts prästerskap, ehuru väl hithörande besvär icke finnas publicerade.

Vid finska församlingens gudstjänster synes finska språket uteslutande ha blifvit användt i mer än 200 år, räknadt från den tid, då särskild gudstjänst först anordnades för i Stockholm tjänande eller bosatta finnar. Men 1734 ingåfvo några af församlingens medlemmar jämte dåvarande finske riksdagsmän en underdånig ansökning om erhållande af svensk gudstjänst i finska kyrkan på alla sön- och högtidsdagar. Ärendet remitterades till Stockholms konsistorii utlåtande, som på grund af flertalets medlemmar i finska församlingen protest jämte andra skäl afstyrkte bifall till denna anhållan, och den 18 maj 1736 resolverades, att i finska kyrkan, kallad kon. Friderici kyrka, skulle såsom förut predikningarna hållas på finska.

Vid 1738 års riksdag ingåfvo de finska riksdagsmännen af alla fyra stånden en förnyad ansökning om samma sak, anförande såsom skäl bland annat, att kyrkans inkomster därigenom kunde, såsom önskligt vore, ökas samt att resolutionen af den 11 augusti 1736 förklarar Friderici kyrka såsom nationell för kungl. maj:ts trogna undersåtare i Storfurstendömet Finland, och följaktligen borde anses på samma sätt, som kyrkorna i Finland, hvarest mångenstädes både svensk och finsk gudstjänst hålles för folk af bägge tungomålen. Med anledning här af bifölls ock år 1742 finska kyrkorådets förnyade anhållan, att i finska kyrkan finge hållas svensk högmässopredikan hvarje sön- och högtidsdag mellan finska högmässan och aftonsången. Detta medförde ock för kyrkan en betydande inkomst, enär endast under 20 år från 1750 i bänkenningar inflöto mer än 30,000 daler kop:mt.

Med denna nya tillgång af medel kunde församlingen anskaffa och iståndsätta ett nytt kyrkoherdebol i det förra stället, hvilket, beläget i Storkyrkobrinken, försålles, hvarjämte ett litet stenhus vid östra kyrkoporten blef inköpt till bostad för klockaren och kyrkväktaren. Kyrkan blef ock försedd med ett nytt orgelverk, hvarförutom notfi-

skareäldermannen *Henrik Österman* år 1767 bekostade uppbyggandet af en ny sakristia samt af en sal för kyrkorådet och af en pryddig predikstol.

På kyrkorådets ytterligare underdåniga framställning om svårigheten för finska församlingen att bestrida kyrkans årliga utgifter samt om prästerskapets och kyrkobetjäningens förhjälpande till nödtorftig utkomst beviljade kungl. maj:t den 22 maj 1769 en årlig villkorlig kollekt öfver hela riket i 3 år och befallde tillika, att Finlands invånares tanke skulle inhämtas beträffande sättet att upphjälpa denna nationella kyrka antingen genom någon årlig afgift af hvarje matlag eller genom tillökning i tullen på några tullbara varor eller ock på något annat sätt.

Genom slottsplanens utvidgande 1793, In De Betouska trädgårdsmurens borttagande och andra planeringsarbeten har finska kyrkan erhållit en friare och öppnare plats i stället för att den förut var nära nog undangömd mellan kringliggande hus och tränga gårdar.

Sedan finska församlingen omsider 1725 blifvit i afseende på kyrkolokal säkerställd, begärde densamma till „patronus ecclesiae“ finnen riksrådet greve *Arvid Horn*, som äfven samtyckte till denna anhållan. Samma ärepost innehade närmast efter honom riksråden greve *Ernst Johan Creutz* († 1742), friherre *Fabian Wrede* († 1768), friherre(?) *Fleming* och greve *Gustaf Adolf Hjärne* († 1805).

Förutom af pastor hade församlingen från äldre tid betjänats af en kapellan eller komminister. Beträffande dessa tjänsters tillsättande inrymde kungl. resolutionen af den 17 juli 1747 åt församlingen mycken frihet. Därigenom bifölls nämligen finska församlingens begäran att utan konsistorii åtgärd få fritt välja sina präster, liksom Tyska och Mariaförsamling, och förklarades, att den prästman, som vid kyrkoherdevalet undfått pluralitet af rösterna, uträknade efter rikets ständers skrifvelse af den 12 september 1743, må hos kunglig majestät af konsistorium ensam blifva i underdånighet presenterad och med dess fullmakt i nåder försedd. Kapellannen skulle likaså till-

sättas genom oinskränkt val och den, som fått pluralitet, erhålla stadfästelsebref af ärkebiskopen.

Under följande sekel — 1800-talet — var tvenne gånger på allvar fråga om finska nationella församlingens totala upplösning. Första gången framställdes förslaget härtill, såsom det vill synas, med anledning af Finlands skilsmässa från Sverge. Efter det utsedde kommitterade afgifvit sitt utlåtande öfver förslaget, resolverade likväl kungl. majestät den 17 januari 1811, att denna församling äfven framgent skulle tills vidare bibehållas med egen kyrkoherde.

Andra gången uppkom ett dylikt förslag efter det kyrkoherden mag. Georg Stolpe, som en längre tid alltsedan 1807 tjänstgjort i församlingen, först såsom pastorsadjunkt, sedan som vice pastor och slutligen såsom ordinarie kyrkoherde, år 1835 blifvit utnämnd till pastor i Nyköpings Östra församling, hvilken plats han tillträdde 1836. Finska församlingen räknade då omkring 6,000 personer, spridda öfver Stockholms hela territorium, hvilket i jämförelse med stadens öfriga territoriala församlingar ansågs mycket olägligt.

Förslaget behandlades närmast af församlingens kyrkoråd, hvars ordförande var statsrådet Gabriel Poppius och hvars utlåtande af den 4 mars 1836 föreslog, att finska nationella församlingen borde upplösas och församlingens medlemmar därefter ingå i de församlingar, inom hvilka de voro boende, dock att i fall ännu finnas i Stockholm bosatte finnar, som ej äro svenska språket mäktige, ett s. k. kapell kunde tills vidare bibehållas. Ärendet behandlades därpå af församlingen vid sockenstämma den 13 mars, hvarvid i öfverläggningen särskildt deltog statsrådet Poppius och dåvarande förste amanuensen i kungl. biblioteket mag. Adolf Iwar Arwidsson. Resultatet af denna öfverläggning blef följande den 20 mars s. å justerade beslut: „Finska nationella församlingen kommer att enligt pluraliteten fortgå i oförändradt skick“.

Ärendet öfverlämnades sedan till kungl. majestät, hvars bref af den 21 december 1840 icke blott tillförsäk-

rade församlingen fortfarande bestånd, utan ock närmare bestämde, huru kyrkoherdetjänsten i församlingen borde tillsättas. Enligt det af Wilh. Beskow år 1896 i Stockholm utgifna arbetet „Prästerliga Examina och Befordringslagar jämte därmed sammanhängande Bestämningar“ är brevets lydelse följande:

— — — — „hafva Vi detta ärende tillika med allt hvad därutinnan anfördt och hemställt blifvit, samt handlingarna i öfrigt innehålla, i nåder Oss föredraga låtit och, efter öfvervägande af hvad härvid förekommit, pröfvat skäligen i nåder förklara, det kommer, i öfverensstämmelse med Vårt den 17 januari 1811 meddelade nådiga beslut, finska nationella församlingen i Stockholm att äfven framgent tills vidare bibehållas med egen kyrkoherde, och med honom i nåder tillerkänd rättighet att, såsom hittills, vara ledamot med säte och stämma i Stockholms stads konsistorium.

— — — — att i afseende på kyrkobeställningens tillsättande kommer att så förhållas, att genom kyrkorådets försorg ledigheten kungöres både i svenska och finska tidningar med utsättande af lönevillkoren samt att för kompetens till beställningen erfordras att vara mäktig svenska och finska språken, äfvensom att hafva aflagt pastoralexamen, eller till undergående däraf hafva sig anmält; börandes i sistnämnda fall afbidras så lång tid, som skäligen kan åtgå till examens afläggande; och skola ansökningarna inom den tid, som kyrkorådet äger bestämma, dit inlämnas och därifrån meddelas Stockholms stads konsistorium, som det åligger att yttra sig rörande de sökandes kompetens. De af konsistorium kompetenta förklarade sökande skola af kyrkorådet kallas att aflägga predikoprof på det språk församlingen å sockenstämma äger att bestämma; dock må på de sökande bero att detta prof aflägga eller icke. Vid därefter å sockenstämma, inför kyrkorådet och församlingen, i enlighet med gällande särskilda föreskrifter, anställande val böra alla kompetente sökande komma under omröstning och den, som erhållit de flesta rösterna, i enlighet med kungl. resolu-

tionen af den 17 juli 1747, anmälas till undfående af nädig fullmakt“.

Modifikationer af röstberäkningen vid kyrkoherdeval inom församlingen ha sedermera inträdt på grund af tvenne kungliga bref. Det ena af den $17/1$ 1841, jämfördt med kungl. brefvet af den $16/6$ 1741, tillerkände kyrkorådet rätt att kalla präster och att vid val därtill utöfva rösträtt, gällande lika med den voterande församlingen. Det andra brefvet af den $4/3$ 1843 föreskref, att finska församlingens medlemmar skola erlægga årsafgifter till församlingens kyrka efter ett bestämdt belopp och att dessa årsafgifter skola utgöra grunden för röstberäkning vid prästval och alla voteringar inom församlingen.

Jämlikt ofvan anförda kungl. bref af den $21/12$ 1840 är således finska nationella församlingen i Stockholm ett regalt pastorat af första klass. Den i samma bref såsom kompetensvillkor för kyrkoherdetjänstens erhållande angifna fordran på pastoralexamen skall, enligt nuvarande pastors uppgift, dock icke mera gälla, utan är det för kompetens tillräckligt, att sökanden är prästvigd och mäktig svenska och finska språken. Att konungen icke heller mera vid utnämmandet af kyrkoherde är bunden af församlingens vid valet uttalade önskan, därom vittnar bäst resultatet af kyrkoherdevalet 1853. Efter det nämligen tjänsten blifvit ledig 1851 genom kyrkoherden P. O. Wikströms fränfalle och nödiga förberedelser till tjänstens återbesättande undangjorts, bestämde finska församlingen vid sockenstämma den 17 april 1853, på grund af den församlingen genom kungl. brefvet af den $21/12$ 1840 medgifna rätt, att de kompetente förklarade sökande till ledigvarande pastorsbeställningen borde kallas att aflägga predikoprov både på svenska och finska språket. Så skedde äfven, och vid kyrkoherdevalet, som sedermera förrättades den 11 september s. å., tillfölla flesta rösterna dåvarande kapellanen i Västanfjärd af Kimito socken, filosofie magistern och vice pastorn Daniel Ezechiel Hildén. Men detta oaktadt utnämndes år 1855 af hans majestät konungen till kyrkoherdetjänsten den år 1900 aflidne Adolf

Sjöding, som då var vice komminister i Hietaniemi kapell af Öfvertorneå socken.

Genom kungl. bref af den 21 augusti 1848 förordnades, att komministraturen tills vidare skulle lämnas obesatt och kyrkoherden få uppbära de åt komministern anslagna löneförmånerna, dock med förbindelse för pastor att, om Stockholms konsistorium så pröfvar nödigt, antaga och aflöna ett i svenska och finska språken kunnigt ämbetsbiträde.

Det ofvannämnda kyrkoherdebolet är beläget i ett finska församlingen tillhörigt gammalt stenhus N:o 16 vid Köpmansgatan i staden mellan broarna. Huset, som med sin ena gafvel vetter mot gatan och med sina långsidor mot tvenne smala gränder, är fyra våningar högt, af hvilka den tredje våningen (2 tr. upp) är kyrkoherdens bostad, bestående af 8 rum, tambur och kök. Endast tvenne rum, hvartdera med två fönster, som äro belägna mot gatan, äro ljusa, medan de öfriga rummen, som vetta åt gränderna, äro halfmörka. Husets öfriga lokaler, hvaraf i nedersta våningen mot Köpmansgatan två butiker, äro uthyrda. — Klockarbolet i samband med kyrkan är fortfarande församlingens tillhörighet.

År 1841 inträdde i församlingens gudstjänst en förändring i språkligt afseende. Då förordnades nämligen af kungl. majestät, att finsk gudstjänst skulle förrättas hvarje söndag under månaderna juni—oktober, under hvilka mer än någon annan tid af året Stockholm besökes af resande från Finland — medan under den öfriga delen af året finsk högmässogudstjänst skulle hållas endast hvar tredje söndag samt dessutom på alla kyrkliga högtids- och böndagar, äfvensom finsk aftonsångsgudstjänst hvarje långfredag.

Finska nationella församlingen i Stockholm är, hvad medlemmarnes antal vidkommer, numera ganska liten. Vid slutet af år 1901 voro nämligen här inskrifna endast 1,709 personer, hvaraf 735 mankön och 974 kvinnkön. Men af dessa voro inemot hälften utländska undersåtare: 314 mankön och 510 kvinnkön eller tillsammans 824 personer.

De vid finska nationella församlingen i Stockholm anställde präster äro, för såvidt det lyckats referenten att vinna kännedom om dem, upptagne i följande förteckning.

Präster vid finska nationella församlingen i Stockholm.

(Jfr Åbo Tidn:r 1771 N:o 16).

Kapellaner, Predikanter och Kyrkoherdar:

Herr *Mårten*, omnämnd såsom finnarnes kapellan omkr. 1550, då de höllo sin gudstjänst i bykyrkan. (Handlingar till upplysning i Finl:s kyrkohistoria V: 36). Herr *Mårten* har gjort sig berömligt känd genom den af honom verkställda första finska öfversättningen af Sverges landslag, måhända verkställd 1548, enär detta årtal finnes på bokpärmens till denna kodex, som förvaras i kungl. biblioteket i Stockholm (Virittjäja, II, sidd. 6 o. ff.).

$\frac{1}{8}$ 1571— $\frac{20}{1}$ 1572 dog en finsk kapellan i pest och under samma tid dog en finsk kapellan af annan sjukdom. T. f. präst i finska församlingen var, sedan den egna predikanten dött, den $\frac{20}{2}$ 1572 herr *Erik*, kyrkopräst i Skepptuna i Stockholms län. (Anförda Handlingar V: 42 o. 43).

Henricus Canuti omn. 1577.

Henricus Erixi, förut kapellan i Pyhäjoki i Österbotten, omn. den $\frac{6}{11}$ 1577 såsom predikant för hela finska församlingen i Stockholm, hvilken dock därefter skulle ha två predikanter. (Handlr till upplysning i Finlands Kyrkohistoria, V: 45—46).

Jacobus Henrici Smogrodh, förut kkh. i Lempälä, predikant här 1583—1588, därefter kkh. i Björneborg, hvarå han erhöill kollationsbref d. $\frac{7}{7}$ 1590 (Leinberg, Handlingar rörande finska kyrkan och presterskapet III: 103).

Canutus Martinus Carelius, omn. för 1596 och 1597 såsom Ecclesiastes Finorum Stocholmiæ (Leinberg a. a. III: 489—490).

Martinus Matthiae Wargius, förut kapellan i Vörå, omn. såsom pastor här till 1610, då han blef kkh i Närpes,

hvarifrån han 1623 transporterades till Nedertorneå, där han omnämnes ännu 1637 (Leinberg, Handl:r rörande finska kyrkan och prästerskapet, II: 116).

Jacobus Axilli Awin, omn. 1612 och 1614, för hvilket senare år han i en oration af Henricus M. Chemnerus kallas: „in monasterio insulano concionator ecclesiae Fin-
norum“.

Thomas Wiburgensis, omn. såsom kkh här den $28/2$ 1628, då honom genom kungabref tillförsäkrades likstolspenningar af sina ähörare, hvilken likstol Stockholms andre kyrkoherdar synas ha velat tillägna sig, då liken begrofvos på deras församlingars kyrkogårdar. (Handl:r t. uppl. i Finl:s k:kohist. V: 49).

Bartholdus Joh. Hordelius, förut kapellan här, kkh 1633, † 1646 före $20/8$.

Ericus Pauli Ketarenius, Aboënsis, student i Uppsala 1638, sedan i Åbo, där han 1643 utgaf en oration: de temporis usu et abusu. Vice depositor 1644, kapellan här s. å. Pastor här 1647. Kkh i Sagu 1661 † 1664. (Lagus, Åbo akademis studentmatrikel, I, sid. 6).

Thomas Johannis, måhända student i Åbo 1643—1649 (Lagus, a. a. I: 19), tidigare kapellan här, bekom den $13/3$ 1661 kollationsbref på finska pastoratet i Stockholm (Leinberg, a. a. IV: 148), † 1663. Hans änka hette Kerstin Johansdotter. (Leinberg a. a. IV: 201).

Jacobus Johannis Collinus, antagligen son af kapellanen, sedan kyrkoherden i Karkku Joh. Matthiæ Collinus, omn. såsom student i Åbo 1652—1655 (Lagus a. a. I: 52), kkh här 1664, i Uskela 1669 (Leinberg a. a. IV: 291), † 1683. Hans hustru Valborg Thuronius, född 1617, gift 1661, afled 1665 och begrofs i Riddarholmskyrkan, därvid likpredikan, tryckt i Stockholm, hölls af prosten i Uskela Christiernus Christierni Agricola. Hon var dotter till kkh i Tavastkyro Thuro Theodorici och syster till den berömde filosofie professorn i Åbo Anders Thuronius.

Benedictus Andreae Qvivander, Rimitoensis, student i Åbo 1657—1662, i Uppsala $24/7$ 1662, kkh här 1670 (Lagus, a. a. I: 72), † 1673 (Leinberg, a. a. IV: 361).

Christianus Petri Procopæus, född 1646 och son af kapellanen i S:t Bertils Petrus Procopæus, student i Åbo 1665 (Lagus, a. a. I: 113), prästvigd 1669, regementspredikant, bekom kollation på finska församlingen i Stockholm den $14/5$ 1673 (Leinberg, a. a. IV: 361). Blef kkh i Loimijoki 1677, † 1693. Likpredikan öfver honom hölls af biskop Gezelius. Efterlämnade änka Elisabet Tomæus och 9 barn.

Nils Jacobi Ambergh, Aboëns., student i Åbo 1663—1667, konsistorii notarie i Narva 1668 (Lagus, a. a. I: 100), kapellan i Nyën 1673, erhöll $25/12$ 1676 fullmakt på kkh beställningen här, † 1691, före $19/2$. Efterlämnade änka Catharina Henriksdotter Piper och 6 barn.

Thomas Thomæ Gestrinus, Nylandus, son af skolkollegan i Helsingfors, sedan kkh i Nurmijärvi Thomas M. Gestrinus, var hjälppräst i Helsinge och Pyttis 5 år, innan han 1683 blef student i Uppsala (Lagus, a. a. I: 198). Kapellan här 1684 och kkh här 1691, † 1699.

Johannes Elie Sarcovius, student i Åbo 1688, prästvigd därstädes 1697, då han vid examen medelst revers förband sig att förbättra sina studier, innan han till annan beställning skulle befordras (Uppsala Erkestifts Herdaminne I: 107), komminister här, kkh här 1701, genom kungl. senatens fullmakt kkh i Vasa den $23/12$ 1709, hvilket pastorat han dock måste 1712 afstå åt den sedermera olycklige Petr. Brenner. Kkh i Alunda af Uppsala stift i april 1714. Kontraktsprost 1722, † 59-årig $25/6$ 1731. Var gift med Elisabet Schultz.

Andreas Andree Menander, Bor., född 1671 och son af kapellanen i Nykyrka Andreas Jonæ Raumannus samt sonson till den finske litteratören Jonas Matthiæ Raumannus. Student i Åbo 1688. Rektor vid domskolan i Reval 1696. Militärpräst. Kkh i Fickel i Estland 1707. Flyktade till Sverge 1710. Blef då kkh här och genom fullmakt af kungl. senaten kkh i Laihela 1713. Flyktade åter till Stockholm, där han vidtog sin förra tjänst 1714. Kkh i Ilmola 1724, † $18/3$ 1734. Var fader till biskop Menander (Lagus, a. a. I: 235).

D. *Johannes Forssköhl*, född i Sagu 1691 och son af befallningsmannen i Piikkis Johan Forskål († 1703). Stud. i Uppsala 1718. Prästvigd 1723 till komminister här. Kkh här 1725—1729, i Helsingfors 1729, i Tegelmora af Uppsala stift 1740. Ånyo kkh här 1748—1750 och vid Maria församling i Stockholm 1750. Teol. doktor 1752, † 1762 (Lagus, a. a. I: 345).

Henricus Johannis Prochæus, Ostrob. stud. i Uppsala 1709. Sockneadjunkt i Kembele till 1724, kapellan här och sedermera kkh här. Slutligen kkh vid Maria församling i Stockholm, † 1747. (Lagus, a. a. I: 346 och Strandberg, Herdaminne).

M. o. D. *Carl Gustaf Werander*, född 1705, son af kkh i Lappfjärd Jakob Werander († 1711). Stud. i Åbo 1722. Magister där 1726. Prästvigd 1727 till pastor vid Österbottens regemente. Kkh i Gamlakarleby 1735. Flyktade 1741. Kkh i Simtuna af Uppsala stift 1743. Kkh här 1750. Teol. d:r 1768, † 1771 (Lagus, a. a. I: 368).

M. *Andreas Tötterman*, Lojoensis, född 1734 och son af Lill-Tötars rusthållaren Klas Tötterman, Nyl. student i Åbo 1753, magister där 1760, informator i Borgå 1761, prästvigd 1763. Kapellan här 1770, kkh här antagligen 1771, † 1775. (Lagus, a. a. II: 88—89).

Joel Jacob Petreius, Vib., född 1732, son af kapellannen i Veckelaks Joel Joelis Petrejus († 1737). Stud. i Åbo 1745. Prästvigd 1752. Arkidiakonus i Borgå 1759. Vicepastor 1762. Kungl. hofpredikant 1770. Kkh här 1775 och vid Maria församling i Stockholm 1782, † 1804. (Lagus, a. a. II: 39).

D. *Ivar Wallenius*, Tav., född 1750 i Hollola och son af predikanten vid Tavastehus infanteri Isaacus Wallenius († 1787). Student i Åbo 1769, prästvigd 1772. Arkidiakonus i Borgå 1777. Kkh här 1782. Teol. doktor 1800. Kkh och kontraktsprost i Hauho 1805, † 1818. (Lagus, a. a. II: 188)¹⁾.

¹⁾ Då pastoratet i Finska församlingen ännu 1806 var ledigt, föreslog skalden, med. d:r Carl Birger Rutström för sin nära vän och samtida [skaldebroduer], dåvarande professorn i Åbo F. M. Franzén,

D. *Isaacus Lagus*, Ostrob., född 1768 och son af kapellanen i Lappjärvi Isaacus Lagus († 1804). Stud. i Åbo 1788, prästvigd 1792. Legationspredikant i Konstantinopel 1798. Kkh här 1806. Teol. doktor 1809. Kkh i Katarina församling i Stockholm 1811, † s. å. (Lagus, a. a. II: 310).

M. *Georg Stolpe*, född i Stockholm den $31/5$ 1775 och son af boktryckaren därstädes Carl Stolpe. Stud. i Åbo 1794, Österb. Prästvigd 1800. Mag. i Åbo 1802. Pedagog i Kristinestad s. å. Erhöll på begäran afsked 1804. Pastorsadjunkt vid finska församlingen i Stockholm 1807. Vicepastor här 1811. Ordinarie dito 1829. Pastor i Nyköpings Östra församling 1835, tillträdde 1836, † $26/5$ 1852. (Jfr Lagus, a. a. II: 354).

M. *Johan Tulindberg*, född i Uleåborg d. $10/9$ 1796 och son af landskamreraren därstädes Erik Tulindberg, student i Åbo 1815, Österb. Magister där 1819. T. f. kollektor i Åbo en kort tid 1823. Antogs den $30/3$ 1824 till nådårspredikant vid komministraturen här och befullmäktigades till ordinarie komminister d. $14/9$ s. å. Vice pastor här 1838—1843, då han afled. Med sin hustru Catharina Kijk hade han en son och en dotter.

M. *Erik Henrik Eriksson*, född i Norrköping $10/6$ 1804. Vice pastor här.

M. *Pehr Olof Wikström*, född i Nedertorneå d. $15/9$ 1793. Präst i Öfvertorneå. Utänmd kkh här d. $19/12$ 1845, tilltr. d. $1/1$ 1846, † $29/6$ 1851.

Johan Zacharias Gustaf Wikström, den föreg:s son, f. i Öfvertorneå d. $23/2$ 1827, pastorsadjunkt här 1846, sedermera vice pastor till 1856.

Adolf Sjöding, född 1816 i Häggdånger af Hernösands stift och son af kkh i Öfver Luleå Erik Sjöding, prästvigd 1841. Vice komminister i Hietaniemi. Kkh här 1855. Tillträdde 1856, † $4/7$ 1900. Var gift med Carolina

som längtat efter anställning i Stockholm, att han skulle söka detta pastorat. Men förslaget afböjdes af Franzén, emedan dess ekonomiska sida ej var tillräckligt gynnsam. (G. Castrén, Frans Michael Franzén i Finland, sid. 291).

Almqvist († 1872). Efterlämnade en son, hofrättsnotarien Adolf Sjöding, och tvenne döttrar.

M. *Ludvig Vilhelm Sjöstedt*, född i Åbo 1870, stud. 1889, mag. 1894, prästvigd 1895, kapellansadjunkt i Kymmene 1896 och i Orimattila 1898, kyrkoherdeadjunkt här $\frac{1}{4}$ 1899, teol. kand. 1899, vice pastor här $\frac{4}{7}$,— $\frac{10}{8}$ 1900, lektor i religion och svenska vid reallyceum i Sordavala 1900.

Nils Johan Velinder, född i Mörrum, Lunds stift, d. $\frac{26}{2}$ 1868. Stud. i Uppsala 1888, prästvigd 1899, vice pastor här $\frac{11}{8}$ 1900— $\frac{30}{4}$ 1901. Predikant vid Stockholms stads Arbetsinrättning.

Vilhelm Montell, född i Öfvertorneå d. $\frac{3}{9}$ 1863 och son af postmästaren Abraham Montell. Stud. 1882, prästvigd 1886, adjunkt i Haaparanda s. å. T. f. pastor i Gellivare 1887, komminister i Neder Kalix 1892. T. f. pastor här $\frac{1}{5}$ 1901. Utn. kkh här d. $\frac{31}{1}$ 1902.

Komministrar eller kapellaner.

Matts Petri, först omn. den $\frac{6}{11}$ 1577, då kon. Johan förordnade, att finska församlingen skulle betjänas af två predikanter. (Handl:r till upplysn. i Finlands kyrkohistoria V: 46). Sin aflöning synes han ha uppburit från Finland, hvarom vittna tvenne af honom utgifna qvittenser från 1581 (Finkl:s Statsarkiv N:o 1,382, bl. 67 och N:o 1389, bl. 70). Han blef sedan kyrkoherde i Nykyrka i Åbo län, där han omnämnes den $\frac{10}{1}$ 1588 (F. S. N:o 1,479, bl. 21). För sin resterande lön 3 pund spannmål från den tid, han var finsk predikant i Stockholm, bekom han ersättning på grund af konung Johans bref af den $\frac{24}{6}$ 1590, och den $\frac{3}{10}$ 1591 lät kon. Johan för honom utfärda ett bref om eftergift af 3 tunnor spannmål, dem kyrkoherden Matts nödgats taga af kronouppbörd till gästning af rikets knektar under föregående vinter. (Leinberg, Handlingar rörande finska kyrkan och presterskapet I: 249 och 263). Matthias Petri underskref i Åbo den $\frac{19}{6}$ 1593 Uppsala mötes beslut (Hildebrand, Svenska riksdagsakter, Tredje

delen I, sid. 145) och vid kröningen i Uppsala underskref han jämte ett antal andra finska präster den $23\frac{1}{2}$ 1594 trohetsförsäkran åt konung Sigismund (Leinberg, a. a. III: 112). Såsom kyrkoherde i Nykyrka förekommer han ännu 1609 (F. S. N:o 1,725, bl. 20).

Bartholdus Joh. Hordelius, kapellan här till 1633, därefter kkh här, † 1646.

Sigfridus Andreae Nitrarius var 1639 diaconus här.

Ericus Pauli Ketarenius, kapellan här 1644, kkh 1647 (se mera om honom bland kyrkoherdar).

Thomas Johannis, kapellan här intill 1661, då han blef kyrkoherde (se om honom ofvan).

Abrahamus Christierni Agricola, född 1656 och son af kkh i Uskela Christiernus Christierni Agricola († 1669), student i Åbo 1670, kapellan här 1678—1683, då han blef kkh i Uskela, † 1706.

Thomas Thomae Gestrinus, kapellan här 1684, kkh 1691 (se mera om honom ofvan).

Petrus Johannis Frisius, son af kkh i Kangasala, mag. Johannes Arvidi Frisius († 1672), blef student i Åbo 1677, kapellan i Tuulois 1682, kapellan här 1691, kkh i Joutseno 1697, † 1703. (Delvis Lagus, Åbo akademis studentmatrikel I: 160). Han var stjuvson och svärson till prosten i Hauho Kristofer Herkepaeus, hvars andra hustru hette Katarina Grelsdotter. Äfven Frisii hustru hette Katarina.

Johannes Eliae Sarcovius var komminister här, innan han 1701 blef kkh (se ofvan bland kyrkoherdar).

Clemens Curtilius, född af finska föräldrar i Torneå socken, var först pestpräst i Stockholm, därefter i Norrland, kapellan här 1711, då han supplicerade om den efter Sarcovius ledigblifna kyrkoherdebeställningen. Blef 1718 kkh i Trönninge i Hallands län, † 1733.

Johannes Forsskåhl, komminister här 1723—1725 (se ofvan bland kyrkoherdar).

Henricus Johannis Prochaeus, kapellan här (se ofvan bland kyrkoherdar).

Johan Alexandri Kranck, född 1704 och son af kapellanen i Rovaniemi, sedermera kkh i Karlö Alexander

Krank († 1724), student i Uppsala 1724. Kapellan här. Tjänstledig till följd af samvetsskrupler 1733—1746, då han slapp sina skrupler och af Åbo domkapitel med konungens bifall åter intogs i predikoämbetet. Kkh i Kuusamo 1748, † 1784. (Lagus, a. a. I: 389).

Israel Israelis Haartman, född 1714 och son af pastorsadjunkten i Birkala, sedermera kapellanen och pedagogen i Nådendal Israel Haartman († 1730), blef kapellan här 1749 och kkh i Sjundeå 1753 samt prost 1776, † 1778.

M. *Johan Welin*, född 1728 och son af kapellanen i Lovisa, slutligen kkh i Somero Gabriel Welinus († 1751). Student i Åbo 1744 Bor., magister der 1751, kapellan här 1754, kkh i Vånå 1763, † 1765 (Lagus, a. a. II: 24).

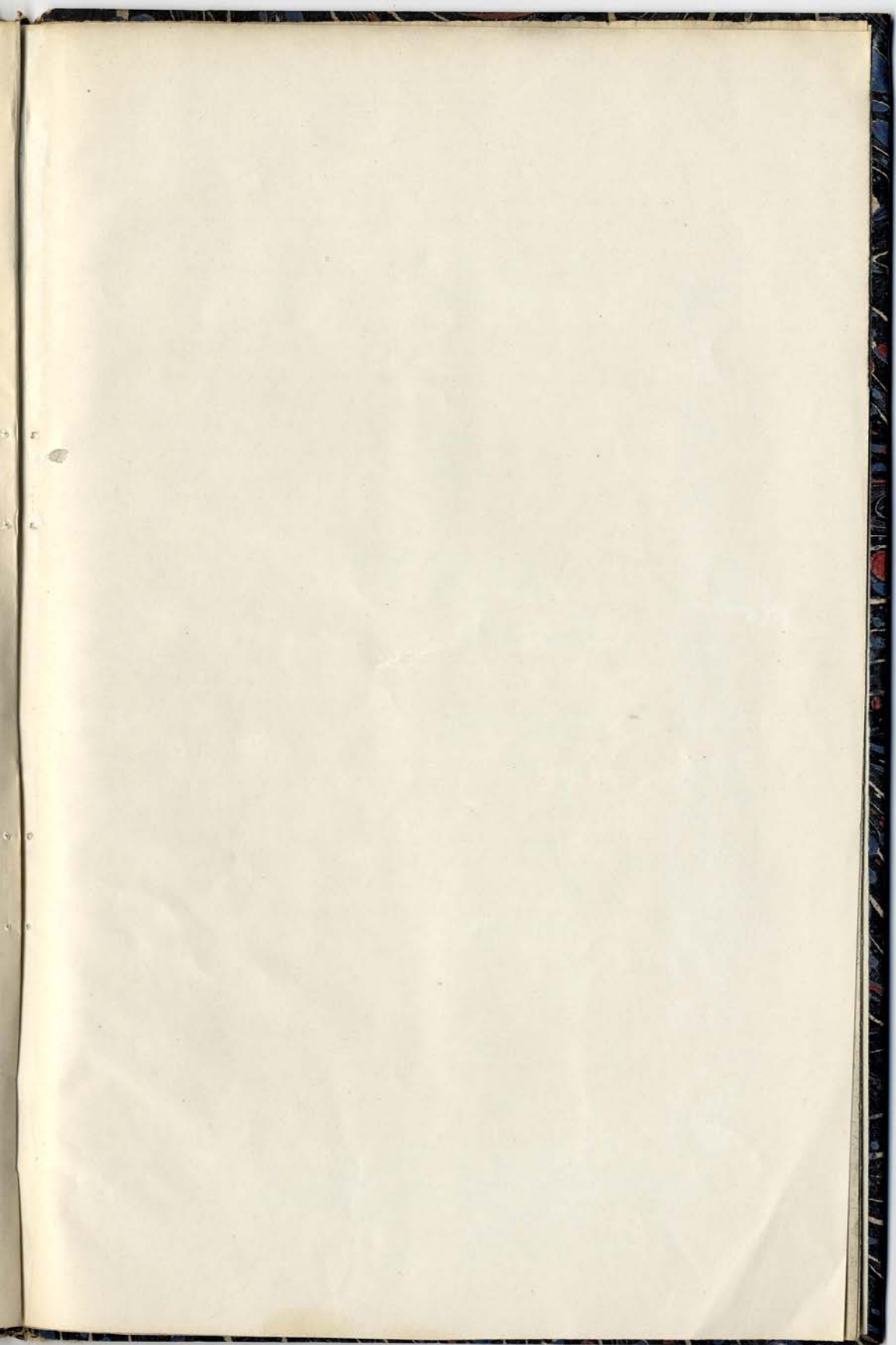
M. *Erik Widenius*, född 1738 och son af kapellanen, slutligen kkh i Halikko Erik Widenius († 1780), blef student i Åbo 1752, Austr., och magister där 1757. Prästvigd 1760, kapellan här, † 1770 (Lagus, a. a. II: 84).

Andreas Tötterman, kapellan här 1770, sedermera kkh här (se mera om honom bland kyrkoherdar).

Benedikt Lange, född den $\frac{1}{11}$ 1756, kaptens son från Sulkava, stud. i Åbo 1777, Vib. Komministerbiträde här 1781, prästvigd 1783 med vokation af finska församlingen, pastorsadjunkt här 1785, sedan komminister och hofpredikant. (Delvis Lagus a. a. II: 234).

M. *Johan Tulindberg* (se om honom ofvanför).

Onni Herman Ronimus, född i Viborg 1867, student 1887, prästvigd 1893. Pastorsadjunkt i Kerimäki s. å. Kyrkoherde-adjunkt här 1898. Kapellansadjunkt i Helsingfors 1898. Predikant i finska statsjärnvägarnes 4:de distrikt.

1744 . . . Uppsala 1744 . . .
Tandberg . . .
1745 . . .

Levet Teresia . . .
Nils . . .

M. John . . .
1744 . . .

M. . . .
1744 . . .

Johann . . .

Renald . . .
1744 . . .

M. . . .
1744 . . .

